

توسعه صنعت گردشگری در جمهوری

خودمختار نخجوان

جمهوری خودمختار نخجوان با مساحت نزدیک به ۵۵۰۰ کیلومتر مربع و جمعیت ۴۶۲ هزار نفر در جنوب قفقاز و شمال رود ارس واقع شده و از شمال و شرق ۲۴۶ کیلومتر با جمهوری ارمنستان، از جنوب ۲۱۵ کیلومتر با ایران و از غرب ۱۱ کیلومتر با ترکیه مرز مشترک دارد. خطوط مرزی نخجوان با جمهوری اسلامی ایران در معاهده «ترکمنچای» و مرزهای آن با ترکیه و ارمنستان در موافقت‌نامه «قارص» مشخص شده است. گذرگاه مرزی نخجوان با ترکیه صدرک - دیل اوجو است و با ایران نیز دو گذرگاه مرزی با دو استان آذربایجان شرقی (جلفا) و آذربایجان غربی (پلدشت) دارد. مرکز جمهوری خودمختار نخجوان شهر نخجوان با ۱۲ کیلومتر مربع وسعت و ۸۰ هزار نفر جمعیت است. کل جمهوری خودمختار نخجوان از شهر نخجوان به‌عنوان مرکز و ۷ منطقه اصلی (رایون)، ۵ شهر و ۲۰۵ روستا تشکیل شده است. این هفت منطقه عبارت‌اند از شرور، بابک، اردوباد، جلفا، کنگرلی، شاهبوز، صدرک.

در سال‌های اخیر اقدامات قابل توجهی برای رونق‌بخشیدن به اقتصاد جمهوری خودمختار نخجوان انجام گرفته و از جمله عرصه‌های مورد توجه در زمینه سرمایه‌گذاری در این جمهوری خودمختار، صنعت گردشگری بوده است.

توسعه زیرساخت‌های گردشگری در ج.خ. نخجوان

علیرغم محیط جغرافیایی محدود ج.خ. نخجوان، وجود بناهای تاریخی مختلف، محیط زیست و طبیعت غنی و توجه و سرمایه‌گذاری دولت در جهت تقویت زیرساخت‌های گردشگری اعم از ایجاد هتل‌های مناسب، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی مانند جاده‌ها و امکان مسافرت با خودروی شخصی توسط اتباع خارجی به این جمهوری خودمختار، احیاء و بازسازی امکان دیدنی محل در کنار فراهم کردن برنامه‌های تفریحی، برگزاری جشنواره‌ها، ظرفیت خوبی جهت جذب گردشگر به نخجوان بویژه از کشورهای همسایه ایران و ترکیه را بوجود آورده است.

در ساختار قبلی دولت محلی نهادی تحت عنوان وزارت فرهنگ و توریسم جمهوری خودمختار نخجوان وجود داشت که جهت توجه بیشتر به عرصه گردشگری چند سال قبل عرصه توریسم از وزارت فرهنگ تفکیک گردید و نهاد مستقلی در ساختار دولت تحت عنوان دپارتمان توریسم جمهوری خود مختار نخجوان

ایجاد شد. بعد از تاسیس این دپارتمان اقدامات توسعه بخش توریسم در جمهوری خود مختار نخجوان سرعت گرفته، کنفرانس های علمی، گردهمایی ها، دوره های آموزشی جهت کارکنان هتل ها و مراکز توریستی برگزار شده، تعداد شرکت های توریستی در نخجوان افزایش یافته، همکاری این شرکت با شرکت های بزرگ توریستی باکو، ایران و ترکیه آغاز گردید.

در سال میلادی جاری (۲۰۲۲) گردهمایی بزرگ توریسم (Infotur) با مشارکت شرکت های متعدد از ترکیه، ایران، روسیه و جمهوری آذربایجان با سازماندهی دپارتمان توریسم و هلدینگ نقش جهان در شهر نخجوان برگزار شد. این اقدامات به نوبه خود نقش بسیار مهمی در توسعه توریسم در نخجوان دارد.

در این جمهوری خودمختار تمرکز و توجه زیادی برای ایجاد و تجهیز موزه ها در شهرهای مختلف می شود. با وجود محدودیت تعداد شهرها و وسعت محدود ج.خ. نخجوان، اکنون در این جمهوری خودمختار ۲۹ موزه وجود دارد که ۱۶ مورد از آنها بعد از سال ۱۹۹۵ تاسیس شده است.

ظرفیت های گردشگری ج.خ. نخجوان

اکثر اراضی جمهوری خود مختار نخجوان را رشته کوه ها و دره لیاز و همچنین دشت های کنار رودخانه ارس تشکیل می دهند. ۷۵ درصد از اراضی جمهوری خود مختار نخجوان در ارتفاع بالاتر از ۱۰۰۰ متر قرار گرفته است. با توجه به ناهمواریهای جغرافیایی محل، اقلیم های متنوعی در نخجوان وجود دارد. در جمهوری خودمختار نخجوان بیش از ۳۰۰۰ نوع گیاه و ۳۵۰ نوع حیوانات وحشی وجود دارد. در جمهوری آذربایجان ۳۶۶ نوع پرنده ثبت شده که ۲۴۷ نوع آن در اراضی جمهوری خودمختار نخجوان زندگی می کنند.

در حال حاضر دولت محل توسعه توریسم اکولوژی، توریسم سبز روستایی، توریسم کوهستانی و توریسم درمانی (در آب گرم و مرکز درمانی کوه نمک) را مورد توجه قرار داده است.

قریب به ۷۰۰ نوع از گیاهان موجود در جمهوری خودمختار نخجوان دارای اهمیت دارویی هستند. ۶۰ درصد از آب های معدنی جمهوری آذربایجان در اراضی جمهوری خود مختار نخجوان قرار دارد. مراکز درمانی طبیعی داریداغ (آب گرم) و دوزداغ (کوه نمک) نیز در اراضی جمهوری خود مختار نخجوان واقع شده است و زیرساختهای لازم جهت استفاده از این ظرفیتهای ایجاد گردیده است.

پتانسیل خوبی جهت توسعه توریسم فرهنگی نیز در نخجوان وجود دارد و نخجوان از تاریخ غنی برخوردار است. وجود آثار باستانی، بناهای تاریخی و مناطق قدیمی دیدنی باعث جذب توریست های خارجی به جمهوری خودمختار نخجوان می شود. مقبره مومنه خاتون، ابن کوثیر، تربت قره باغلار، نوشته های روی سنگ در کوه گمی قایا، کوه ایلانلی ، شهر اردوباد، زیارتگاه اصحاب کهف و دیگر ساختارهای قدیمی نشانگر امکانات توریستی ایجاد شده در نخجوان است. در جمهوری خود مختار نخجوان ۱۲۰۲ آثار باستانی و بنای قدیمی ثبت شده است. ۵۷ مورد از آنها دارای اهمیت جهانی، قریب به ۵۰۰ مورد هم دارای اهمیت کشوری هستند. بدستور رئیس مجلس عالی تعدادی از این آثار باستانی و بناهای تاریخی نوسازی شده و اکنون نیز نوسازی و تعمیر برخی از آنها ادامه دارد.

همچنین ۱ منطقه طبیعی حفاظت شده، ۱ پارک ملی، ۳ محل سبز، ۱ زیارتگاه، ۳ تئاتر، ۲ مرکز موسیقی تعدادی مراکز تجاری، ۲۱ هتل و مسافرخانه از دیگر ظرفیتهای ایجاد شده در صنعت گردشگری محل می باشد.

اکنون به امر توسعه توریسم روستایی نیز توجه ویژه وجود دارد. در روستاهای مختلف بویژه روستاهای کوهستانی شهرستان های اردوباد و شاهبوز مردم خانه و باغهای خود را هم روزانه و هم ماهانه در اختیار گردشگران می گذارند و تبلیغات زیادی در عرصه مجازی برای جذب گردشگر صورت می گیرد.

آثار تاریخی و اماکن دیدنی ج.خ. نخجوان

مقبره حضرت نوح (ع)

مهمترین بقعه متبرکه نخجوان مقبره حضرت نوح (ع) می باشد. مقبره کنونی باقیمانده ای از طبقات پایین معبدی قدیمی است. پله های دایروی شکل در این مکان وجود دارد که وسط آن با ستون سنگی محکم گردیده و زیرزمین آن به شکل سردابه است. بنا به روایت

در زیر ستون نوح نبی دفن شده است. در مورد مقبره نوح نبی افسانه های زیادی وجود دارد. روایت نخجوانی ها بر این است که زمان طوفان، کشتی ایشان در اراضی مقبره کنونی لنگر انداخته است. این بنا بین سال های ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ به دستور رئیس مجلس جمهوری خود مختار نخجوان مرمت و بازسازی شده است.

مقبره مومنه خاتون

مومنه خاتون به مدت دو سال از ۱۱۳۲ تا ۱۱۳۵ همسر طغرل دوم یکی از سلاطین سلجوقی بوده است. مومنه خاتون به عقل و کمال شهرت داشته است و نقش مهمی در پایان دادن به اغتشاشات در زمان حکومت (اتا بیلر) در آذربایجان داشته است. مقبره مومنه خاتون توسط (استاد عجمی) فرزند ابوبکر در سال ۱۱۸۶ میلادی احداث شده است. مقبره در داخل شهر نخجوان قرار دارد و به عنوان سمبل شهر نخجوان به حساب می آید. البته در زمان احداث، کاملاً خارج از محدوده شهر بوده است. مقبره از دو قسمت تشکیل شده است: ۱- سردابه ۲- بنا.

هر دو قسمت به فرم یک ده ضلعی است و بلندی آن ۲۷ متر می باشد. بر روی هر کدام از اضلاع خارجی بنا نقوش اسلیمی بسیار زیبایی به چشم می خورد که با آیاتی از قرآن مجید به خط کوفی کادربندی شده اند. در قسمت فوقانی بنا نیز آیاتی از قرآن کریم بر روی کاشی هایی به رنگ فیروزه و با خط کوفی، زیبایی خاصی به بنا داده است.

نخجوان قلعه

این قلعه در جنوب شهر نخجوان واقع شده و قلعه ای است مربوط به قرون وسطی. در تاریخ از این قلعه به عنوان کهنه قلعه و یزیدآبان قلعه سی نیز نام برده اند. مورخان احتمال می دهند این قلعه در دوران یزدگرد سوم آخرین پادشاه ساسانی احداث

شده باشد. اکنون این قلعه بازسازی شده و به عنوان موزه تاریخی - فرهنگی در شهر نخجوان فعالیت دارد.

غار اصحاب کهف

در بیست کیلومتری شهر نخجوان غاری وجود دارد که به غار اصحاب کهف معروف است. مردم منطقه به این غار بعنوان غاری که در قرآن آمده است اعتقاد خاصی دارند همه‌روزه تعداد زیادی زائر جهت قربانی کردن و ادای نذر و زیارت به این محل می‌آیند.

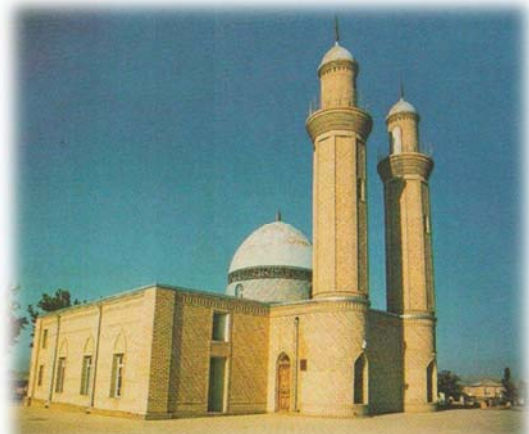
مسجد زاویه

احداث این مسجد به قرون ۱۷ و ۱۸ میلادی بر می‌گردد و نیز همان‌گونه که از عکس پیدا است بیشتر به یک قلعه یا عمارت است تا مسجد، دلیل این تضاد به تأثیر معماری اروپا در معماری شرق بر می‌گردد. این مسجد در خیابان حیدر علی‌اف واقع شده و امروزه به عنوان مرکز

اطلاع رسانی گردشگری از آن استفاده می‌شود.

امامزاده نهرم

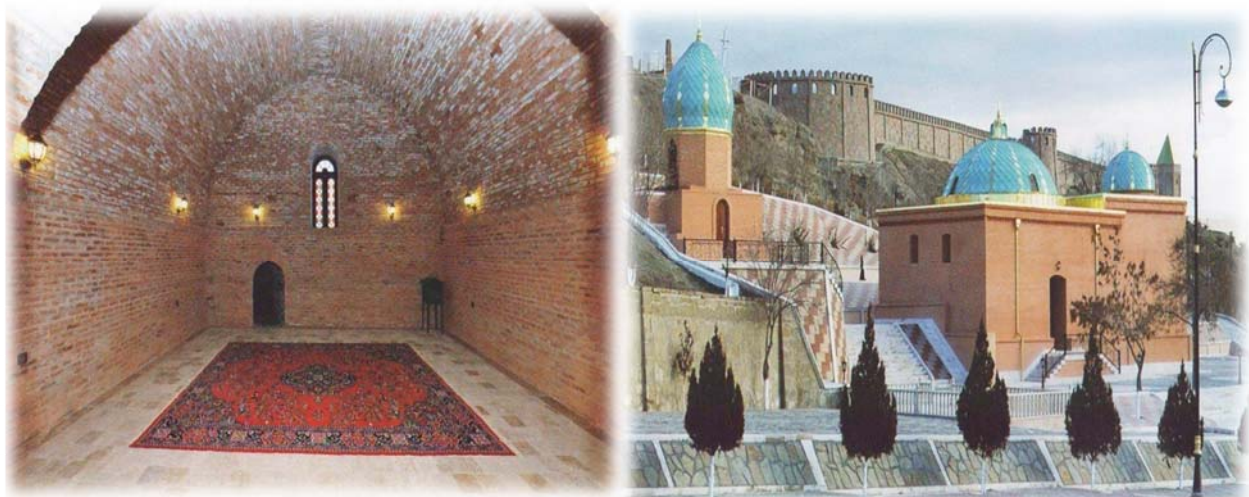

امامزاده نهرم یکی از زیارتگاههای موجود در اراضی جمهوری خود مختار نخجوان است که تا امروز باقی مانده است. این امامزاده از قرون وسطی و حتی در دوران اتحادیه شوروی که زیارت مکان های مقدس ممنوع بوده است، مورد زیارت مردم قرار می گرفته است. هم اکنون این زیارتگاه در مرکز قبرستان روستای نهرم واقع شده و یک بنای بزرگ متشکل از تربت، مسجد، تکیه و دیگر بناهای جنبی می باشد. در داخل تربت یک مزار وجود دارد. روی مزار به شکل صندوق ساخته و با پارچه سیاه پوشانده شده است.

طبق گفته های مردم محلی سید عقیل فرزند امام موسی کاظم (ع) امام هفتم شیعیان در اینجا مدفون است. در تاریخ نیز ثبت شده است که بعد از وفات امام موسی کاظم (ع) چند تن از فرزندان او به نخجوان آمده و در اینجا زندگی خود را ادامه دادند. سید عقیل در آن دوران به روستای نهرم پناه آورده، زندگی کرده و احترام ویژه ای در میان مردم داشته است. بعد از وفاتش در همان روستا به خاک سپرده شده و مزارش توسط مردم به زیارتگاه تبدیل شده است. بعد از دفنش در روی مزار تربت نیز احداث شده است. جهت عبادت و اقامت زوار در این امامزاده بنای مسجد و اتاق های جانبی نیز احداث شده است.

این تربت همزمان با امامزاده شهر نخجوان در دوران طهماسب دوم شاه صفوی (سالهای ۱۷۳۲-۱۷۲۲) احداث شده است. به مرور زمان خرابی هایی در آن ایجاد شده و به دستور ریاست مجلس عالی جمهوری خود مختار نخجوان در سال ۲۰۱۸ مرمت شده است.

مجتمع امامزاده شهر نخجوان

یکی از زیارتگاه های معروف در جمهوری خود مختار نخجوان مجتمع "امامزاده" شهر نخجوان است. این مجتمع در جنوب شهر نخجوان واقع شده و از سه بنای قدیمی تشکیل گردیده است. تربت قسمت اصلی مجتمع امامزاده را تشکیل می کند. در قسمت پایین یک بنای مربع شکلی احداث شده که معمار به مهارت ویژه با آجرهای قرمز و بنفش بارها کلمه الله را نوشته است. در داخل تربت یک مزار است. بر اساس عقیده مردم شهر پسر امام رضا (ع) در آن مدفون است.

سرای احسان خان

این عمارت در قرن هجدهم و برای یکی از فئودال های آن زمان ساخته شده است. سرای احسان خان در پشت مقبره مومنه خاتون واقع است و امروزه به صورت موزه مورد استفاده قرار می گیرد. ایوان های زیبا و

پنجره‌های مشجر آن جلوه خاصی به بنا داده و آن را بسیار متمایز کرده است.

سرد خانه

این بنا در خیابان اتابک لر و تقریباً در قسمت روبروی مجموعه امامزاده واقع است. احداث این بنا به قرن چهاردهم بر می‌گردد و آن گونه که از نامش پیداست محل نگهداری یخ و یا سایر محصولات بوده است تا جلوی فساد آن‌ها را بگیرد.

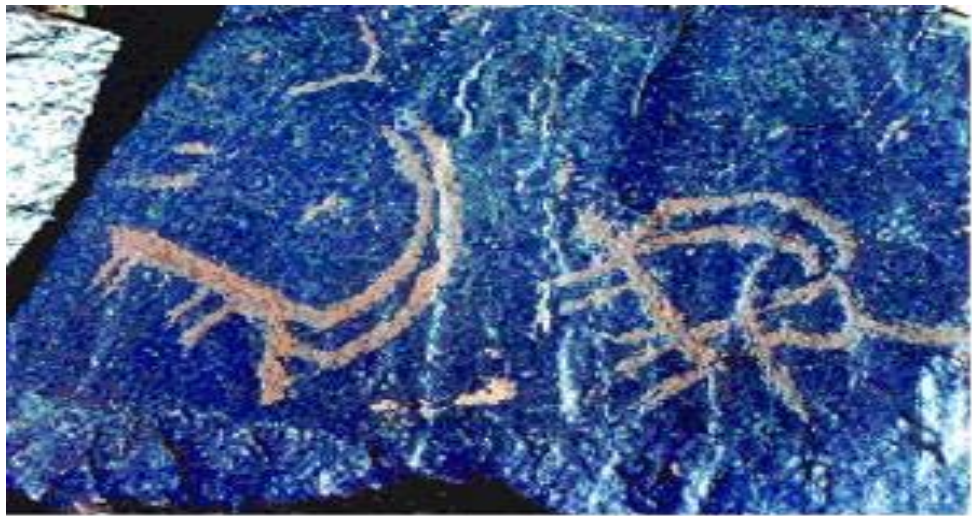
مقبره قره باغلار

این مقبره در روستای قره باغلار از توابع شهرستان کنگرلی واقع است که در قرن چهاردهم میلادی احداث گردیده ولی متأسفانه از معمار آن اطلاعی در دست نیست. این مقبره برخلاف سایر مقبره‌ها از دوازده نیم استوانه تشکیل شده است که فرم بسیار زیبایی به این بنا بخشیده و وجود نقوشی به خط کوفی که مزین به نام الله محمد و جملاتی چون لاله الا الله با طراحی مربع شکل و کاشی‌های فیروزه‌ای است، این مقبره را از

سایر مقبره‌ها متمایز نموده است. در صحن این مقبره دو مناره وجود دارد که گفته می‌شود مدرسه دینی بوده ولی هم اکنون بجز قسمت‌هایی از فونداسیون آن چیزی باقی نمانده است. در قرن چهاردهم میلادی مناره‌ها از نو مرمت گردیده‌اند.

نقوش باستانی گمی قایا

در محدوده شهرستان اردوباد و در منطقه‌ای بنام نبی یوردی (yurdi Nabi) و در جوار ییلاق‌های زیبای قارانقوش (Garangush) سنگ‌هایی با نقوش مختلف یافت شده است که قدمت تقریبی آن‌ها چهارده الی دوازده هزار سال قبل از میلاد مسیح تخمین زده می‌شود و لیکن اطلاعات دقیقی در این زمینه وجود ندارد. بر روی این سنگ‌ها نقوش: انسان، حیوانات وحشی ، شکار و نیز بسیاری از نقوش سمبلیک به چشم می‌خورد. وجود چنین تصاویری تأییدی است بر وجود زیستگاه‌های انسان اولیه در این منطقه و نیز اثباتی بر تاریخ کهن این سرزمین.

خانقاه الینجه

در روستای خانقاه در پانزده کیلومتری شهرستان جلفا، مقبره‌ای وجود دارد که نزد مردم نخجوان بااهمیت است. ارزش این بنا در نوع معماری آن نیست، بلکه از آنجاکه این مقبره مربوط به نعیمی، استاد، شاعر و فیلسوف آذربایجانی است، مردم این سرزمین برای آن ارزش زیادی قائل هستند.

همچنین از دیگر آثار و بناهای تاریخی و معماری نخجوان می توان به این موارد اشاره کرد:

- مسجد جامع اردوباد در شهرستان اردوباد و مربوط به قرون وسطی
- مسجد جامع شهر نخجوان که در قرن ۱۸ میلادی توسط حسین تبریزی و با معماری مشابه مسجد اردوباد ساخته شده است.
- آق بولاق نکرپولو در منطقه نکرپولو (منطقه باستانی حفاری نشده) در شهرستان شاهبوز که بنای قدیمی آن به دوره آنتیک بر می گردد.
- آق سالنکرپولو در شهرستان جفا در ساحل رود الینجه چای
- آخورا نکرپولو در شهرستان شرور و مربوط به دوره آهن
- مسجد آمباراس در شهرستان اردوباد (بنایی با معماری تاریخی)
- آنچ نکرپولو در شهرستان شاهبوز و مربوط به دوره قرون وسطی
- قلعه بابک در شهرستان اردوباد و مربوط به دوره قرون وسطی
- بک احمد نکرپولو در شهرستان جلفا و مربوط به دوره آهن
- بنای باستانی بولگان نکرپولو در شهرستان بابک
- بنای تاریخی جمال الدین نکرپولو در شهرستان جلفا
- کاروانسرای جوغا در روستای گلستان واقع در شهرستان جلفا
- چاخان قلعه در ۲۲ کیلومتری شهر نخجوان و مربوط به دوران تونج
- چالخان قلعه در شهرستان بابک و مربوط به دوران تونج – گورکانیان
- پل سنگی در روستای آلیشار و مربوط به قرون وسطی
- دیاورا نکرپولو در شهرستان بابک و مربوط به دوران تونج
- بنای تاریخی مسجد دلبر در شهرستان اردوباد